

zekerheid bedenkelijk wordt geschaad. Dat men een einde wenscht te maken aan ongewenschte toestanden is begrijpelijk, doch dan dient dit te geschieden door de onvoldoende wettelijke bepalingen te wijzigen, met overgangsbepalingen voor bestaande toestanden.

C. A. STERK Jr.

BIJSCHRIJVING VAN RENTE BIJ DE RESERVE

Tal van statuten van publieke naamlooze vennootschappen bevatten de bepaling, dat jaarlijks aan het reservefonds moet worden toegevoegd de rente, welke met dit gedeelte van de eigen middelen is gekweekt. In de meeste gevallen is het rentepercentage, statutair vastgesteld, in enkele gevallen varieert dit percentage jaarlijks al naar gelang van de grootte van de behaalde of van de uitgekeerde winst.

In die gevallen, waar de belegging van de reserves buiten het bedrijf statutair is voorgeschreven, worden veelal jaarlijks aan het reservefonds toegevoegd de baten, welke uit deze beleggingen zijn verkregen.

In de statuten van de laatste jaren treft men deze bepaling minder veelvuldig aan, dan in die statuten, welke tien tot twintig jaar geleden werden ontworpen.

De motieven, die tot opnemng van deze bepaling hebben geleid, zijn eenvoudig; evenals het door de aandeelhouders gestorte bedrag, draagt ook het eigen kapitaal, dat is gevormd door winsthouding, bij tot de bedrijfswinst.

In welke mate de reserves hebben bijgedragen tot de vorming van de bedrijfswinst, is bij belegging van de reserves buiten het bedrijf eenvoudig te bepalen. Zijn de reserves echter in het eigen bedrijf belegd, dan kunnen deze baten niet worden afgezonderd van het overige gedeelte van de bedrijfswinst; in dit geval vormen het geplaatste kapitaal en de reserves een homogeen geheel, elk gedeelte der eigen middelen draagt in gelijke verhouding bij tot het ontstaan van de bedrijfswinst. De bijdrage van elk deel der eigen middelen, stemt in dit geval overeen met het rendement van het in het bedrijf belegde kapitaal, d.i. de verhouding van het totaal der eigen middelen en de totaal netto-bedrijfswinst, eventueel vermeerderd met de aan het reservefonds toegevoegde rente.

Wij willen in dit artikel in het bijzonder onderzoeken, welke beteekenis deze rente-bijbeschrijving voor de vennootschap en voor de verschillende groepen van belanghebbenden heeft, met het doel om daaruit af te leiden, of de opnemng van zulk een bepaling in principe al dan niet wenschelijk is. Wij willen daarbij buiten bespreking laten, op welke wijze het percentage, dat jaarlijks moet worden toegevoegd, dient te worden bepaald. Een consequente toepassing van de gedachte, dat aan het in eigen bedrijf belegde reservefonds moet worden toegevoegd de baten, die daarmede zijn verkregen, zou het uit den aard der zaak noodzakelijk maken jaarlijks toe te voegen een percentage, dat overeenkomt met het rendement van het in het bedrijf belegde kapitaal. Het is echter vanzelfsprekend, dat een bepaling in dien zin, aanleiding zou kunnen geven tot tal van meningsgeschillen en conflicten en het is daarom begrijpelijk, dat men derhalve de voorkeur heeft gegeven aan de jaarlijksche toevoeging van een vastgesteld percentage.

Wij zullen in dit artikel de doelmatigheid van deze rentebijbeschrijving uit drieërlei gezichtspunt beschouwen, n.l.:

- a. de beteekenis voor de financiering en reservevorming.
- b. de beteekenis voor de aandeelhouders.
- c. de beteekenis voor de tantiëmisten.

A. Beteekenis voor de financiering en reservevorming

Het behoeft wel geen breedvoerig betoog, dat de voornaamste bedoeling, die heeft voorgezetten bij het ontwerpen van deze

bepaling, nimmer kan zijn geweest een regelmatig groei der eigen middelen te verzekeren. Eenerzijds zou dit doel langs veel eenvoudiger weg te bereiken zijn, n.l. door jaarlijks een constant of een toenemend bedrag aan de reserve toe te voegen, anderzijds zou de groei der eigen middelen, indien deze bleef beperkt tot de jaarlijksche rentebijbeschrijving, wel uiterst gering zijn, terwijl het tenslotte nog een open vraag blijft, of de constante toename der eigen middelen, onafhankelijk van de bereikte resultaten en van de behoeften van het bedrijf wenschelijk geacht moet worden.

B. Beteekenis voor de aandeelhouders

Voor de beoordeeling van de vraag, of de rentebijbeschrijving voor de aandeelhouders al dan niet wenschelijk is, behooren wij even stil te staan bij de vraag, op welke wijze de reserves ontstaan. In de groote meerderheid van gevallen worden de reserves gevormd uit dat gedeelte van de winst, dat ter beschikking staat van de vergadering van aandeelhouders, dus na de uitkeering van het primair dividend en van de tantièmes. Is dit het geval, dan is het duidelijk, dat de reserves geheel gevormd worden uit de winst, die aan aandeelhouders is onthouden. Daarentegen zullen de reserves in die gevallen, waar de winst wordt verminderd met de dotaties aan de reserves, voordat zij ter verdeeling komt, niet uitsluitend worden gevormd, door aan aandeelhouders onthouden winst, doch tevens gedeeltelijk door aan tantiëmisten onthouden winsten. Beide groepen van belanghebbenden hebben in dit geval naar evenredigheid bijgedragen tot de reservevorming.

Naast de uit de winst gevormde reserves, staan de uit agio gevormde reserves, welke uit den aard der zaak evenzeer bijdragen tot de vergrooting van de bedrijfswinst. Is het verkregen agio ontstaan, doordat de vennootschap over belangrijke reserves beschikte, waarin de nieuwe participanten hun evenredig deel hebben bijgedragen, dan is de agioreserve het eigendom van de aandeelhouders, indien deze reserves zijn gevormd uit dat gedeelte van de winst, dat overblijft na uitkeering van de tantièmes. Zijn de reserves daarentegen gevormd uit de winst, voordat deze tot verdeeling kwam, dan hebben aandeelhouders en tantiëmisten gelijke aanspraken op deze agio reserve, in evenredigheid van de verhouding, waarin beide groepen in de winst deelen,

In die gevallen, waar de reserves direct (door middel van winsthouding) of indirect (uit verkregen agio's) uitsluitend zijn gevormd door de aandeelhouders, is het uit den aard der zaak rechtvaardig, dat alle voordeelen, die uit het bestaan van deze reserves voortvloeien, toekomen aan de aandeelhouders. De meeste statuten bevatten regelen, welke een terugbetaling aan de aandeelhouders van de aan hen onttrokken gelden, welke zijn aangewend tot de vorming van reserves, in geval van liquidatie verzekeren. Algemeen geldend is immers de regeling, dat datgene, wat bij liquidatie overblijft, na betaling van alle schulden en eventueel na terugbetaling van het nominaal bedrag der preferente aandelen, wordt uitgekeerd aan de gewone aandeelhouders. De liquidatie blijft echter tot uitzonderingsgevallen beperkt, en zeker is de liquidatie niet te beschouwen als den normalen afloop, van een in den vorm eener naamlooze vennootschap gevoerde onderneming. Het feit, dat de aandeelhouders dus bij een eventuele liquidatie alle ingehouden gelden zullen terugontvangen, is dus op zichzelf niet dan een schrale troost en indien dan ook zou blijken, dat de rentebijbeschrijving is te beschouwen als een onlogisch en onrechtvaardige winsthouding, dan zou een dergelijke bedenking dus niet zijn weerlegd door de opmerking, dat alles wat ten onrechte is ingehouden, op den duur, n.l. bij liquidatie, toch weer zal terugvloeien in de zakken van de aandeelhouders.

Indien echter de aandeelhouders niet uitgaan van de veron-

derstelling, dat een liquidatie binnen afzienbaren tijd zal plaats vinden, rijst de vraag, welk belang deze aandeelhouders kunnen hebben bij de inhouding van winsten, die noodzakelijk is voor de vorming van reserves. Zij ontberen immers hierdoor de uitbetaling der ingehouden winst, niet alleen tijdelijk, doch indien op een toekomstige liquidatie niet gerekend wordt, zelfs voor goed.

Een van de motieven, die aandeelhouders desniettemin zou kunnen leiden tot de vorming van reserves, zou zijn de financiële kracht van de vennootschap te versterken, d.w.z. over te gaan tot de vorming van een fonds van liquide of realiseerbare activa, welke in verliesbrengende perioden kunnen worden aangewend om de vennootschap voor *financiële* moeilijkheden te bewaren.

Er is echter een ander en veel belangrijker motief, dat de vorming van reserves in het belang van aandeelhouders doet zijn, ook indien liquidatie niet is te voorzien en inderdaad ook niet wordt verwacht. Immers de reserves zullen evenals het door de aandeelhouders gestorte kapitaal bijdragen tot een vergroting van de bedrijfswinst. Zou de geheele bedrijfswinst worden uitgekeerd aan aandeelhouders, dan zouden deze dus naast de baten, welke zijn verkregen door de aanwending der door hen gestorte middelen, tevens ontvangen de baten, die werden verkregen door de aanwending van de reserves, d.z. dus de middelen, die aan hun winstaandeel zijn onttrokken. Tegenover het offer, dat zij brengen, door een gedeelte van de hun toekomende winst niet op te nemen, staat dus in dat geval het voordeel, dat aandeelhouders over een lange reeks van jaren, de vruchten ontvangen, die deze in het bedrijf behouden middelen afwerpen.

Beschouwen wij thans in verband met het voorgaande de jaarlijkse bijbeschrijving van rente bij de reserves, dan blijkt, dat bij toepassing van deze methode een gedeelte van de vruchten die worden afgeworpen, door de in het bedrijf gelegde reserves niet toekomen aan de aandeelhouders, doch opnieuw aan die reserves worden toegevoegd. Zelfs worden alle deze vruchten aan de aandeelhouders onthouden, indien aan de reserve wordt toegevoegd, een percentage, dat overeenkomt met het rendement van het in het bedrijf belegde kapitaal, ja zelfs wordt meer dan de hierbedoelde vruchten aan de aandeelhouders onthouden, indien het statutaire vastgestelde rentepercentage in eenig jaar hooger is dan het rendement van het in het bedrijf belegde kapitaal.

Indien door de rentebijbeschrijving alle baten, die door de belegging der eigen reserve zijn behaald, aan die reserves worden toegevoegd, wordt het belang van de aandeelhouders bij de reservevorming in beduidende mate verminderd. Immers bij de vorming van de reserve doet de aandeelhouder afstand van een hem toekomend winstaandeel; tegenover dit offer staat geen direct financieel voordeel in de toekomst, omdat de terugbetaling van deze reserves, slechts plaats vindt in het weinig voorkomende geval van liquidatie, terwijl ook de baten, die de reserves opleveren aan den aandeelhouder onthouden worden.

Indien de rentebijbeschrijving ongelimiteerd en consequent wordt toegepast, dan zal het belang van de aandeelhouders bij de reservevorming beperkt blijven tot het voordeel, dat *financiële* moeilijkheden zullen kunnen worden vermeden, in tijden, waarin groote verliezen, de solventie van de vennootschap in gevaar zouden kunnen brengen.

De reservevorming heeft in dit geval dus voornamelijk betekenis voor de afwending van toekomstige gevaren en dat nog wel alleen, indien de ingehouden winsten worden belegd in liquide of realiseerbare activa. Daarnaast dient dan volledigheidshalve nog te worden vermeld, dat bij het bestaan van voldoende reserves, de mogelijkheid geopend wordt, om een eventueel verliessaldo af te boeken van de reserve en dus de dividenduitkeering te continueeren, zonder dat enige jaren behoeven te verlopen om het verliessaldo in te halen.

Uit het voorgaande blijkt dus, dat het belang van aandeelhouders bij de vorming van reserves, door de methode van bijbeschrijving van rente, ten eerste worde verminderd. Het hoofdbelang, namelijk de verkrijging van een extra inkomen, uit de baten, welke de ingehouden winsten afwerpen, gaat bij een consequente toepassing geheel verloren.

C. De betekenis voor Tantiëmisten

In die gevallen, waarin de tantiëmisten bijdragen tot de vorming van de reserves, loopen de belangen van tantiëmisten en aandeelhouders geheel parallel, een nadere bespreking daarvan is dus niet noodzakelijk.

Indien echter de reserves worden gevormd uit de overwinst, dus zonder dat tantiëmisten daarin een aandeel dragen, geldt niet hetzelfde. In dit geval hebben de tantiëmisten geen aandeel gehad in het offer, dat is gebracht door de winsthouding en hieruit vloeit voort, dat ook aan hen geen aandeel toekomt in de voordeelen, die daaruit voortvloeien. Worden nu deze baten aan de reserves toegevoegd, dan worden zij aan de bedrijfswinst en dus tevens aan de tantiëmisten onthouden en dit is op zichzelf beschouwd wenschelijk. Het middel is hier echter erger dan de kwaal, want niet alleen den tantiëmisten, ook den aandeelhouders worden op deze wijze deze baten onthouden.

Een meer doelmatige oplossing zou kunnen worden gevonden, indien bij de winstverdeling de bedrijfswinst zou worden verminderd met een bepaalde rente berekend over de reserve; indien vervolgens de winst statutair zou worden verdeeld tusschen tantiëmisten en aandeelhouders en indien dan tenslotte aan het aan aandeelhouders toekomend gedeelte deze rente over de reserve opnieuw zou worden toegevoegd.

Een voorbeeld moge een en ander verduidelijken. Wij zullen in dit voorbeeld uitgaan van de volgende gegevens:

Geplaatst kapitaal	f 1.000.000.—
Reserves	„ 400.000.—
Bedrijfswinst	„ 140.000.—
Intrest over de reserve: 8 %.	

Aan Tantiëmisten toekomend winstaandeel: 20 % van de overwinst boven 6 % van het nominaal kapitaal.

De winstverdeling zou in dit geval als volgt kunnen worden gemaakt:

Bedrijfswinst	f 140.000.—
Rente over reserve	„ 32.000.—
	f 108.000.—
6 % Dividend	„ 60.000.—
	f 48.000.—
waarvan tantiëmisten $\frac{1}{5}$ =	„ 9.600.—
Ter beschikking van aandeelhouders	f 38.400.—
Totaal uitkeering aandeelhouders: 6 % dividend	f 60.000.—
Rente Reserve	„ 32.000.—
Aandeel overwinst	„ 38.400.—
	f 130.400.—
Totaal uitkeering Tantiëmisten	„ 9.600.—
	f 140.000.—

Zou bij deze winstverdeling de rente aan de reserve zijn toegevoegd, dan zouden aandeelhouders f 32.000.— minder ontvangen hebben. Zou met de rente over de reserve in het geheel geen rekening zijn gehouden, dan zouden aandeelhouders f 6.400.— minder hebben ontvangen, terwijl tantiëmisten f 6.400.— meer zouden hebben ontvangen.

Het hiervoren berekende bedrag van f 130.400.— staat bij deze

winstverdeling ter beschikking van de vergadering van aandeelhouders. Het zal dus moeten worden aangewend tot dividendbetaling en reserveering. Is nu het bedrag, dat men in eenig jaar wenscht te reserveeren *f* 32.000.— of meer, dan zal het uit den aard der zaak voor aandeelhouders geen verschil uitmaken of deze toevoeging geschiedt uit het saldo van *f* 130.400.— of reeds, voordat de winst tot verdeling wordt gebracht in den vorm van bijbeschrijving van rente bij de reserve. Een toevallige gelijke uitkomst rechtvaardigt echter de hier-aangegeven methode nog geenszins.

De vorming van stille reserves, waarop geen rente wordt bijgeschreven, wordt in dergelijke vennootschappen in het algemeen ontoelaatbaar geacht, omdat dit tegenstrijdig is met de grondgedachte, welke bij het ontwerpen van de statuten heeft voorgezeten. Dat een dergelijke tegenstrijdigheid bestaat, is onontkenbaar, doch het is van belang er tegelijkertijd op te wijzen, dat in de vorming van stille reserves geen bijzondere bevoordeling van tantiëmisten schuilt. De stille reserves immers komen steeds in aftrek van de bedrijfswinst, voordat deze tot verdeling wordt gebracht; in de vorming van deze stille reserves hebben dus ook tantiëmisten hun aandeel en indien dus in later jaren bij deze stille reserves geen rente wordt bijgeschreven, hetgeen in zich sluit, dat de baten, die met deze reserves worden verkregen, worden uitgekeerd, dan is het rechtvaardig, dat ook tantiëmisten daarin hun aandeel ontvangen.

Wij meenen de methode van bijbeschrijving van rente bij de reserve, op grond van het voorgaande in het algemeen te moeten afkeuren. In de praktijk wordt de onrechtvaardige werking van deze bepaling in vele gevallen verzwakt, doordat aan het totaal bedrag der reserves veelal een maximum is gesteld. Is dit het geval, dan zullen de baten, die de ingehouden winsten afwerpen en dus ook, die welke de door rentebijbeschrijving gevormde reserves afwerpen, toekomen aan de aandeelhouders, zoodra dit maximum bereikt is. Doch indien hiertoe geen bijzondere voorzieningen getroffen zijn, zullen ook tantiëmisten daarin hun deel krijgen, hetgeen onrechtvaardig is te achten, indien de reserves uit de overwinst gevormd zijn.

Drs. A. M. GROOT

EXAMENVRAAGSTUKKEN

Red. Drs. ABR. MEY en Drs. J. PAARDEKOOPER

Opgave No. 1 van examen Rekeningwetenschap Ned. Handelshoogeschool te Rotterdam Mei 1929; zie dit Maandblad No. 6 van Juni 1929, blz. 92

(Onderzoek naar de oorzaken van den achteruitgang der winst in een automobiel-reparatie-inrichting)

Deze opgave is vooral leerzaam omdat wij het karakter er van meermalen bij investigation- en inrichtingvraagstukken aantreffen. De uitkomsten van een onderneming, of een onderdeel, voldoen niet aan hetgeen door den leider, los van de administratie, werd verwacht. Waar liggen de oorzaken? Is de basis der kostprijsberekening onjuist? Vond er onvermoede verspilling of dergelijke plaats? Welke verbeteringen moeten in de administratie worden aangebracht?

De bestaande rekening „Reparaties” is een exploitatierekening; het debet bevat de kostenfactoren; het credit geeft aan de baten. Allereerst moet deze rekening op de juistheid worden onderzocht. Over beide jaren moet de debetzijde, dus het totaal der kostenfactoren, worden geanalyseerd om daaraan te toetsen de kosten die blijkens analyse van de creditzijde aan de cliënten zijn in rekening gebracht, en om een basis te verkrijgen voor de in de toekomst wenschelijke wijze van kostprijsberekening.

1. Betreffende het kostenbestanddeel „loonen” wordt een lijst gemaakt van de wekelijks betaalde bedragen aan direct productief loon met telkens het aantal uren waarop zij betrekking hadden. Het kasboek kan de bedragen leveren. Het aantal uren zal uit het aantal arbeiders en eventueele aantekeningen betreffende overwerk-geld kunnen worden afgeleid, indien de loonlijsten deze gegevens niet verschaffen. Het loon van magazijnmeester en reparatiechef wordt afgezonderd verzameld. Wordt een deel van den werktijd van den chef ook in de werkbriefjes verrekend, dan moet of dit aantal uren en een bedrag daarvoor worden geschat of beter nog bij de na te noemen analyse van de werkbons deze uren afzonderlijk worden opgesteld.

2. De indirecte kosten worden in enkele rubrieken gegroepeerd, en wel op deze wijze dat verzameld worden de kosten welke in min of meer belangrijke mate met de bedrijfsdrukte der reparatie-afdeeling op en neer gaan, (waaronder de sociale lasten aan het direct productieve loon verbonden, de kleine materialen ed.) en afzonderlijk de hoofdzakelijk constante kosten. De kosten voor aanschaffing van gereedschappen worden eerst bijeen gehouden en de vraag onder de oogen gezien of deze factor zoo belangrijk is dat het feit dat deze kosten elk jaar geheel worden afgeschreven, schuldig kan zijn aan de teleurstelling.

Nagegaan moet worden of wel alle kosten die min of meer speciaal ten laste der reparatie-afdeeling behooren te worden gebracht, inderdaad op deze rekening zijn belast, zooals deel in huur of gebouwenafschrijving, onderhoudskosten en algemeene kosten. Vastgesteld wordt welke bijdragen in deze kosten in de toekomst door de reparatie-afdeeling behooren te worden opgebracht.

Indeeling der indirecte kosten in week- of andere perioden heeft weinig zin, behalve wat betreft de groep welke min of meer met de bedrijfsdrukte op en neergaat. Door deze in perioden te verdeelen en tegenover de baten der desbetreffende perioden te stellen kan wellicht worden nagegaan of de mate van afhankelijkheid inderdaad dusdanig is dat het zin heeft deze kosten van de groep vaste kosten gescheiden te houden.

3. Ten aanzien van den post materialen moet worden onderzocht of de begin en eind-inventarisaties voldoende betrouwbaar zijn; mogelijk zijn afschrijvingen op voorraden hierin verwerkt. Voorts moet in algemeenen zin worden nagegaan of belangrijke prijsfluctuaties zijn voorgekomen en of het effect van deze op de resultaten der reparatie-afdeeling groot kan zijn geweest. Inkoopfacturen kunnen hierbij geraadpleegd worden. Onderzocht moet worden of niet de aanschaffing van materialen voor andere afdelingen (garage) of voor gebouwenonderhoud ten onrechte op de Reparatierekening is belast. Het verbruik aan materialen kan (anders dan bij loonen) practisch niet over kortere perioden dan een jaar worden vastgesteld; opmaking per kortere perioden zou te veel werk eischen, nl. neerkomen op het samenstellen van materialenverbruikstaten uit de magazijnkaarten, welke laatste niet met waarde-verantwoording zijn gehouden, dus nog eerst met geldsbedragen zouden moeten worden bijgewerkt; de werkbons kunnen hier geen dienst doen, want de analyse der kostenfactoren geschiedt juist om de juistheid en volledigheid van deze bons te toetsen.

4. De werkbons welke als grondslag voor de crediteering der Reparatierekening dienden worden thans gerecapituleerd in de groepen „loon”, „uren”, „materiaalbedrag”, „opslag” en „totaal”. Wat loon en uren betreft vindt optelling per week plaats.

5. Nu is vergelijking mogelijk van het aantal uren dat in het debet is belast en het aantal uren dat in de overeenkomstige perioden aan cliënten is berekend. Het zal wel normaal zijn dat een aantal uren niet doorberekend wordt. Dit aantal zal in